

Hoe (eigen)zinnig zijn de tuinen van Erik Wamelink?

Diep in de Achterhoek, in Lieveelde, woont en werkt een bijzondere architect: Erik Wamelink. De stijl waarin hij ontwerpt, is hypermodern en dat verwacht je niet van iemand die geboren en getogen is in de traditionele Achterhoek. Vooral de relatie tussen huis en tuin heeft zijn bijzondere aandacht.

De architectuur van een gebouw moet aansluiten aan de architectuur van de tuin en omgekeerd. Maar vaak wordt dit gegeven in de praktijk geweld aan gedaan. Klassieke tuinen bij moderne huizen zijn geen uitzondering. Een tuinarchitect komt er vaak niet aan te pas.

Tot de uitgesproken architectuurstijl van Erik Wamelink horen geen parterres met buxushaagjes of bonte Engelse borders. Of...?

In 'De Nederlandse Architectuur (1000 - 2005)' wordt Erik Wamelink omschreven als één van de architecten die een nieuwe impuls hebben gege-

ven aan het ontwerp van het vrijstaande huis. Een neo-modernist. Maar geïnspireerd door grote meesterarchitecten uit het verleden zoals Le Corbusier, Rietveld en Mies van der Rohe. Wamelink kopieert niet, maar past hun stijl opnieuw doordacht en eigentijds toe. Met genoemde architecten heeft hij een strakke rechtlijnige opzet en het gebruik van eerlijke eigentijdse materialen zoals beton, glas en staal gemeen. Materialen die hij rijk toepast, zoals hij zelf zegt. Eveneens herkenbaar en vergelijkbaar is het geraffineerde spel met licht en schaduw.

De meeste huizen zijn kubistisch van vorm met platte daken en grote glasvlakken. Vaak met opval-

Lelystad: blokhagen en maaskeien vanaf het zwevende balkon (foto: Henk Rampen).

lende uitstekende delen zoals trappen, balkons en dakranden die ook als zonwering dienst doen.

Ook in het gebruik van kleur is de architect terughoudend; als baksteen wordt gebruikt, is de kleur vaak zwart of grijs; bij gestuukte muren overheersen grijs en oker.

Deze combinatie levert opvallende gebouwen op.

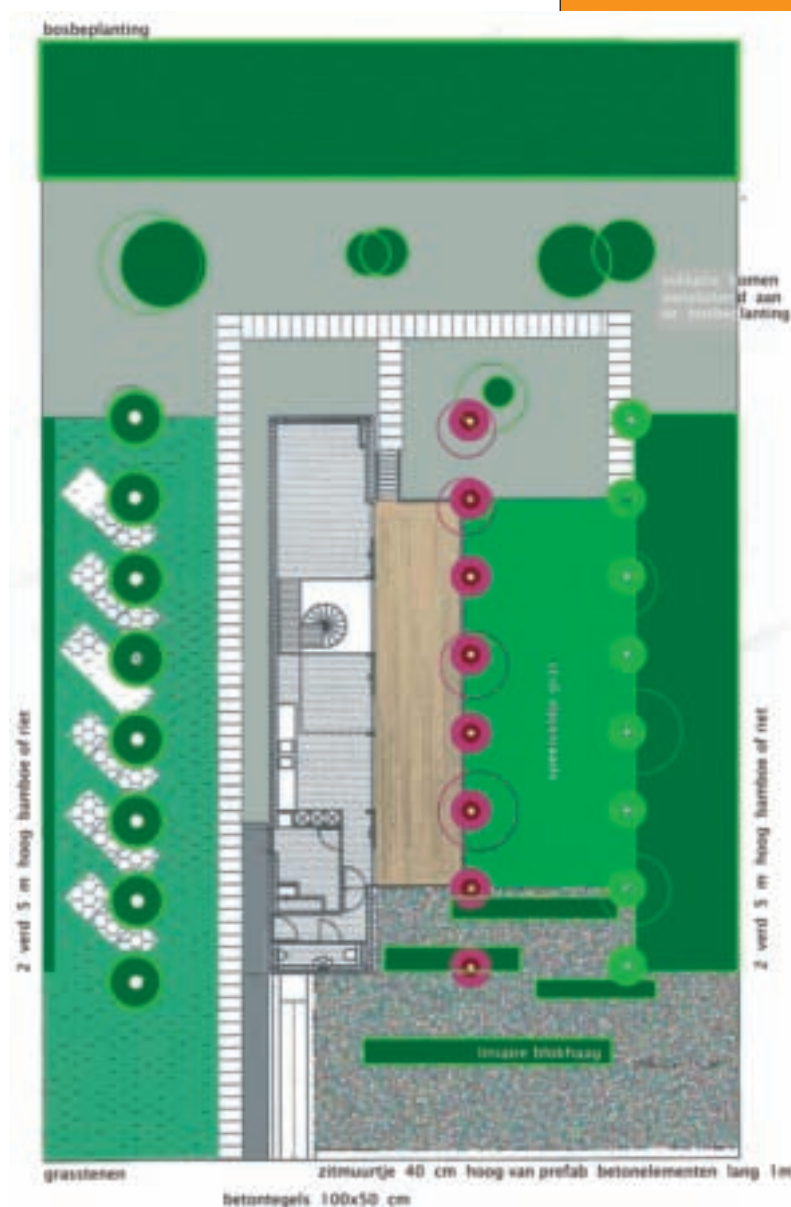
Voor Erik Wamelink is het betrekken van de omgeving in het ontwerpproces essentieel: de vorm van het perceel, waar is het noorden en hoe is het uitzicht? Deze basisingrediënten zijn niet alleen nodig voor het ontwerp van het huis maar ook voor dat van de tuin. En die hangen, volgens de architect, onlosmakelijk samen. Vandaar dat de eerste schetsen van het huis altijd gepaard gaan met een schets van de tuin.

Door de eigen(zinnige) stijl en aanpak heeft Erik Wamelink een bijzondere positie in de markt verworven. Hij weet geregeld publiciteit te genereren en is genoegzaam bekend in kringen van gelijkgestemde opdrachtgevers. De keuze voor zijn architectuur is vaak expliciet en onvoorwaardelijk. Dat geeft een band zowel met de architect als tussen zijn fans onderling.

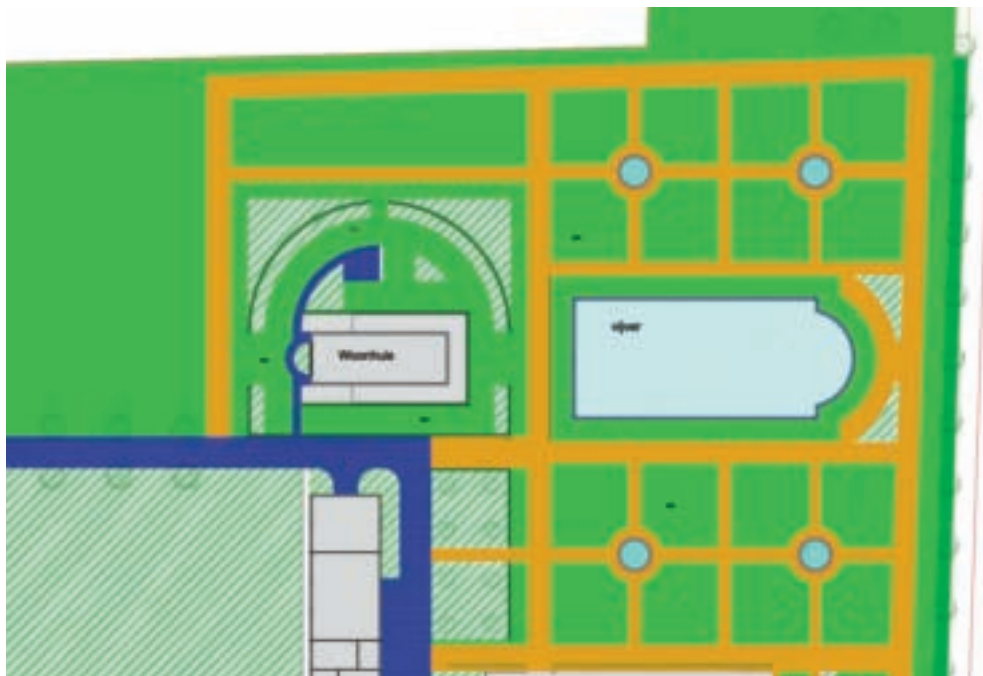
OPZET VAN HET ONDERZOEK

Wij onderzochten zeven representatieve tuinen, door de architect zelf geselecteerd. Gekozen is voor een evenwichtige spreiding over de twee regio's waar het zwaartepunt van het werk van Erik Wamelink ligt: de Achterhoek (4 tuinen) en de wijdere omgeving van Amsterdam (3 tuinen).

Met de eigenaren van de tuinen werd van gedachten gewisseld. De beoordeling van de tuin en het overleg gebeurde aan de hand van de volgende vragenlijst:

Lelystad, schetsontwerp (illustratie: Erik Wamelink).

Een neoklassieke tuin bij een Wamelink? De tuin is ontworpen door Angelo Vos, de foto is gemaakt door Erik Wamelink.

- Waarom koos u voor Erik Wamelink als architect?
- Is er een relatie tussen het ontwerp / stijl van het huis en het ontwerp / inrichting van de tuin? Zo ja, welke? Zo nee, waarom niet?

Werd vraag 2 positief beantwoord, dan kwam de vragenlijst op de volgende pagina aan de orde:

De tuin in Hoofddorp aan de Geniedijk...een typische Wamelink (foto: Gert von Bassewitz)

De tuin in Heiloo, schets (ontwerp: Erik Wamelink).

- Ruimtelijk / functioneel. Is de tuin buitenruimte of natuurdomein?;
- Reliëf in relatie tot de horizontale indeling van het huis;
- Structuur / belijning. Rechte lijnen versus gebogen;
- Indeling / opbouw van de tuin. Gazons, bomen, borders, water;

- Bestrating. Materiaal, vorm en kleur;
- Sortimentskeuze;
- Tuinmeubilair. Banken, potten, verlichting etc;
- Wanneer is de tuin aangelegd?

Omdat bij één tuin een tuinarchitect was ingeschakeld, is ook zij geïnterviewd.
Behalve aan de inhoudelijke kant is ook aandacht

De tuin in Heijloo: strak, sober en toch levendig (foto's Jan de Vries).

besteed aan het planproces; hoe is het plan tot stand gekomen? Wat is de rol / inbreng geweest van (tuin)architect, de bewoner en eventueel andere betrokkenen zoals de hovenier?

De meeste interviews verliepen zoals mocht worden verwacht. Gemotiveerde opdrachtgevers die voor iets bijzonders kiezen, hebben meestal een verhaal te vertellen.

De rol van Erik Wamelink in het ontwerpproces van de tuin was in vier van de acht tuinen bepalend. Of hij maakte een concreet ontwerp dat door de opdrachtgevers vrijwel ongewijzigd is uitgevoerd, of hij gaf zodanig aanwijzingen dat op grond daarvan de aanleg kon worden uitgevoerd. Drie opdrachtgevers hebben de aanleg zelf ter hand genomen en slechts in één geval heeft de bewoner een tuinarchitect ingeschakeld.

RESULTATEN VAN HET ONDERZOEK

Op één na ging het om vrijstaande huizen op redelijk tot zeer ruime kavels van circa vijfhonderd vierkante meter tot één hectare. Vrijwel steeds ligt de tuin om het huis, maar met wisselende breedtes en dieptes. De huizen liggen in een villawijk of aan de rand van een dorp. De uitzondering hierop is een hoekhuis in de bebouwde kom van Aalten met een relatief kleine omsloten binnentuin.

De keuze voor Erik Wamelink was in alle gevallen een gemotiveerde op grond van de aansprekende stijl en inspirerende aanpak. Er werd niet over één nacht ijs gegaan: al gerealiseerde huizen werden bezocht en men nam deel aan een van de door Erik georganiseerde architectuurreizen naar Berlijn of Parijs. Gevolg is een boeiend planproces en een hoge mate van commitment. Overigens leidt een dergelijk intensieve start van het planproces niet automatisch tot een blijvende inbreng van de bewoners. De meeste hebben het eigenlijke ontwerpproces ervaren als een black box waar op een gegeven moment een ontwerp uitrolt dat door de architect met veel overtuigingskracht wordt gepresenteerd. Dat geldt niet alleen voor het huis maar veelal ook voor de tuin.

De vraag of het tuinplan gerelateerd is aan de bijzondere architectuur van het huis werd door alle bewoners bevestigend beantwoord. In de wijze waarop dat tot uitdrukking is gebracht, overheersen begrippen als eenvoud, licht en ruimte, strakke rechte lijnen en vlakken en een terughoudend gebruik van kleur. Bij diverse bewoners speelde ook sterk mee dat een dergelijke tuin weinig onder-

houd vraagt. De betrokkenheid van deze categorie bewoners bij hun tuin lijkt geringer en daardoor kwam het goed uit dat de architect de tuin in één moeite meenam.

Voor de meeste bewoners is de tuin primair buitenruimte aansluitend aan het huis. Op één uitzondering na (de door de tuinarchitect ontworpen tuin) werd aan het natuuraspect geen of nauwelijks invulling gegeven. Deze benadering leidt in het ontwerp tot royale (zwevende) balkons, terrassen en vlonders en eenvormige gazons. Overheersend resultaat is een strakke, vlakke, minimalistische, sobere tuin met weinig beplanting. Gebogen lijnen zijn door ons slechts in één tuin aangetroffen. We zijn niet gestuit op bewust gecreëerde hoogteverschillen, zoals heuveltjes of verhoogde borders.

Behalve gras bestaat het groen in de meeste tuinen vooral uit zogenaamd grof sortiment: siergras, reuzenprachtriet, bamboe, klimop, maagdenpalm en laurier. Karakteristieke groenblijvende soorten met weinig opvallende bloei.

Opmerkelijk is dat we nergens klimplanten tegen een gevel van een Wamelink huis hebben aangetroffen. Alle bewoners voelden intuïtief aan dat dat afbreuk zou doen aan de architectuur. De architect denkt daar overigens genuanceerder over.

Als bomen zijn we leiplatanen, bolcatalpa's, prunussen en geregeld fruitbomen tegengekomen. Bomen, die een duidelijke voorkeur genieten bij de architect en soms functioneel werden toegepast als schaduwboom bij een terras of tegen de inkijk. In sommige tuinen is een zogenaamd watertapijt aangelegd om huis en tuin te weerspiegelen. Niet te verwarren met een vijver. Het watertapijt dient slechts om water als fysisch element beleefbaar te maken door middel van weerspiegeling, rimpeling of koelte. Het watertapijt is te ondiep om enig serieus dierlijk of plantaardig leven te herbergen.

In de bestrating spelen kloeke grijze betontegels een voorname rol, meestal georganiseerd in een rechthoekig pad om het huis. Ook voor terrassen worden deze tegels aangewend. In het algemeen is de toegepaste bestrating van een zelfde soberheid en eenvormigheid als van materialen waaruit het huis is opgetrokken. Grappig is overigens dat de laurier en maaskeien in een (voor)tuin op instigatie van de opdrachtgevers werden toegepast, waar Erik gewassen grind en haagbeuk bedacht had. Het vrij grove materiaal gebruik komt niet altijd van de architect...

In de keuze van het tuinmeubilair hebben we geen

eenduidige relatie met de architectuur van het gebouw kunnen vinden. Persoonlijke voorkeuren spelen een belangrijke rol. Hetzelfde kan worden geconcludeerd over het plaatsen van plasticen.

EVALUATIE

Het ligt voor de hand, en het blijkt ook zo te zijn: als architect Erik Wamelink de tuin erbij ontwerpt, ontstaat er een twee-eenheid. Tuin en huis sluiten naadloos op elkaar aan. De stijl van het huis weer spiegelt zich in die van de tuin. Maar ook als de bewoners zelf aan de slag gaan of een tuinarchitect inschakelen leidt dat tot een strakke, moderne tuin. Al of niet met klassieke onderlegger.

De tuinen zijn overwegend open, waardoor het zicht op het huis niet belemmerd of verdoezeld wordt. De bewoners en de architect zijn met name trots op de bijzondere architectuur van het huis. Vooral als de bewoners geen tuiniers zijn en streven naar minimaal onderhoud, voldoet een Wamelink tuin prima aan de eisen. Wanneer deze bewoners dan ook nog weinig hebben met natuur en spelende kinderen is een dergelijke tuin ideaal. Verstoppertje spelen in een Wamelink tuin valt niet mee!

Door de bijna grafische benadering van het tuinontwerp wordt zo'n tuin heel kwetsbaar voor oneigenlijk gebruik. Een kleurrijk bloemperkje, een hip speeltoestel of een verkeerde keuze in het verhardingsmateriaal detoneert heel makkelijk of stoort zelfs. Of het leidt tot het verbannen van dit soort dissonanten naar een uithoek van de tuin.

Het gebruik van grof / groen sortiment, grijze betontegels en dito watertapijten kan saai en kleurloos overkomen. Doordat de beplanting bovendien vooral wordt ingezet als wanden (bamboe en Miscanthus) en vloeren (klimop en maagdenpalm)

ontstaat vrijwel letterlijk een buitenruimte. Maar met weinig aankleding. Een vrij kale kamer. Zou het gebruik van planten met groot krachtig blad hier uitkomst bieden? Denk aan Groot hoefblad, Rodgersia en Sierrabarber. Daarmee zou je het beeld kunnen verlevendigen en diepte creëren zonder dat dit tot een bonte kakofonie leidt.

De door bureau Mien Ruys ontworpen tuin in Heiloo laat zien dat het kan. Een kleurrijke tuin met vlinders en vogels en een vijver vol leven. Dit alles is allerm minst ten koste gegaan van de krachtige uitstraling van het huis. Een geslaagd voorbeeld waarbij de tuinarchitect goed heeft ingespeeld op de specifieke architectuur van het huis.

Uit onze verkenning komt naar voren dat het goed is als een architect zich ook bezig houdt met de inrichting van de tuin. Dat resulteert in een betere samenhang en afstemming. Het komt zowel huis als tuin ten goede. Maar de specifieke inbreng van de tuinarchitect wordt in veel gevallen toch gemist. Als er wél een tuinarchitect wordt ingeschakeld, leidt dat tot een sterkere integratie en een grotere diversiteit en kwaliteit van het groen. Bovendien heeft een tuin(- en landschaps)architect vaak een zeer goed inzicht ten aanzien van de juiste positie van het huis op de kavel en de ruimtelijke relaties met de omgeving. Het beste resultaat wordt dan ook bereikt als er vanaf het begin constructief samengewerkt wordt.

Een dergelijke gang van zaken behoort helaas nog tot de uitzonderingen. Waarom eigenlijk?

Hengelo: het watertapijt in optima forma (foto Jan de Vries).

*Meer informatie?
zichtas@xs4all.nl of
maboum@tiscali.nl*